

Multikulturalni inventar ličnosti (MPQ) – psihometrijska svojstva i mogućnost primjene u obrazovnom kontekstu¹

Danijela S. Petrović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Milica Vučetić

Fakultet tehničkih nauka u Čačku, Univerzitet u Kragujevcu, Srbija

Sažetak

U ovom su radu ispitivana psihometrijska svojstva srpske verzije multikulturalnog inventara ličnosti (Multicultural Personality Questionnaire – MPQ). Uzorak je činilo 329 studenata nastavnčkih fakulteta. Revidirana verzija ovog upitnika na srpskom jeziku sastoji se iz 91 stavke kojima se procjenjuje pet konstrukta za koje se pretpostavlja da se nalaze u osnovi multikulturalne ličnosti: *kulturalna empatija, otvorenost, emocionalna stabilnost, socijalna inicijativa i fleksibilnost*. Na četiri od pet skala utvrđena je visoka unutrašnja konzistentnost, s Alfa koeficijentima preko 0.80, što ukazuje na dobru pouzdanost revidirane verzije ovog instrumenta. Analiza glavnih komponenti rezultirala je četvorofaktorskim rješenjem koje objašnjava 33,4 % varijance. Ova struktura je podržana i analizom interkorelacija subskala. U radu je razmatrana i mogućnosti korištenja ovog instrumenta u istraživanju multikulturalne efikasnosti u obrazovnom kontekstu.

Ključne riječi: multikulturalna efikasnost, multikulturalni inventar ličnosti, obrazovanje nastavnika.

Interkulturalna/multikulturalna efikasnost

Interes za razumijevanjem i unaprjeđivanjem interkulturalne interakcije sve je više potaknut i promjenama u suvremenom svijetu. Ljudi iz različitih kultura mnogo češće, nego što je to bio slučaj u prošlosti, imaju prilike stupiti u kontakt s pripadnicima drugih kultura, raditi i živjeti zajedno. Nažalost, ovakvo pojačavanje učestalosti interkulturalne interakcije obično je praćeno interkulturalnim nerazumijevanjem i tenzijama, pa čak i konfliktnim situacijama (Ang & Van Dyne, 2008). Zbog važnosti ovog problema brojna istraživanja, teorijski koncepti i modeli pokušavaju odgovoriti na pitanje što je presudno za ostvarivanje uspješne interkulturalne interakcije (vidjeti, na primjer, Hammer, Bennett & Wiseman, 2003; Matsumoto, Yoo & LeRoux, 2007; Spitzberg & Changnon, 2009).

Da bi se objasnila uspješnost u interkulturalnoj interakciji, u psihologiji i drugim društvenim znanostima, razvijeni su i koriste se složeni teorijski koncepti. Interkulturalna efikasnost je jedan od takvih koncepta koji se, najprije, pojavio u području međunarodnog poslovanja i koji nastoji objasniti o čemu ovisi uspješno prilagođavanje zaposlenih, koji odlaze na privremeni rad u inozemstvo. Kao sinonim za interkulturalnu efikasnost koristi se i termin multikulturalna efikasnost. U širem značenju, interkulturalna efikasnost predstavlja sposobnost prilagođavanja na novo kulturno okruženje ne samo zaposlenih u multinacionalnim kompanijama, već i drugih osoba koje u inozemstvu provode duži vremenski period, kao što su inozemni studenti, savjetnici za međunarodni razvoj, članovi timova za intervencije u kriznim

¹ Rad je dio projekta koji podržava Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, broj 179018

situacijama, pripadnici mirovnih snaga, diplomati i dr. (Vulpe et al., 2001). Keli i Ruben su među prvima pokušali da, na temelju pregleda istraživanja, utvrde faktore koji određuju nečiji uspjeh u prilagođavanju na život u inozemstvu (Kealey and Ruben, 1983). Otkrili su da postoji konsenzus između istraživanja u pogledu šest kriterija uspješnosti: empatija, uvažavanje kulturnih razlika, zainteresiranost za lokalnu kulturu, fleksibilnost, tolerancija i tehničke vještine. Osim ovih, autori su izdvojili još četiri važna kriterija uspješnosti, za koje nije postojao potpuni konsenzus, ali koji su otkriveni kod ljudi koji su postizali uspjeh u inozemstvu. Ta četiri kriterija su otvorenost uma, društvenost, pozitivno mišljenje o sebi i inicijativnost.

Iako istraživanja često ukazuju na faktore koji mogu biti povezani s multikulturalnom efikasnošću, ne postoji veliki broj pokušaja da se razviju psihometrijski zasnovani instrumenti kojim bi se ispitivali baš ti činitelji. Jedan od takvih instrumenata, čiji je cilj upravo da „mjeri” multikulturalnu efikasnost, predstavlja Multikulturalni inventar ličnosti (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000).

Razvoj, struktura i evaluacija Multikulturalnog inventara ličnosti (MPQa)

Nizozemski autori konstruirali su Multikulturalni inventar ličnosti kao multidimenzionalni instrument kojemu je cilj mjerenje multikulturalne efikasnosti (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000). Prema ovim autorima, multikulturalna efikasnost ne uključuje samo uspješno djelovanje unutar novog kulturnog okruženja, već se istovremeno tiče i osjećaja psihološkog zdravlja u tom okruženju. Zbog toga autori multikulturalnu efikasnost određuju kao uspješno funkcioniranje osobe „na područjima profesionalne efikasnosti, osobnog prilagođavanja i interkulturalnih interakcija” (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000, str. 293).

Konstrukcija instrumenta je provedena u nekoliko faza (Van der Zee and van Oudenhoven, 2000). Prvo je na osnovu pregleda literature identificirano sedam dimenzija ličnosti koje se nalaze u osnovi multikulturalne efikasnosti: kulturalna empatija, otvorenost uma, emotivna stabilnost, orijentiranost

na akciju, avanturizam/radoznalost, fleksibilnost i ekstrovertnost. Zatim su za svaku od dimenzija generirane tvrdnje koje opisuju konkretna ponašanja ili tendencije u ponašanju tipične za tu dimenziju ličnosti. Tako je prva verzija Multikulturalnog inventara ličnosti sadržala ukupno sedam podskala. Autori ističu da su od svih navedenih dimenzija, *Kulturalna empatija* i *Otvorenost uma* ključni činitelji za prihvaćanje pravila i vrijednosti nove kulture.

Provjera metrijskih karakteristika te prve verzije upitnika pokazala je da većina podskala MPQ-a posjeduje veoma zadovoljavajuću pouzdanost (Kronbahov Alfa koeficijent je imao vrijednost ± 70). Izuzetak je bila podskala *Otvorenosti uma* koja je imala vrijednost pouzdanosti od 0.60. Nakon izbacivanja dva ajtema koja su imala najnižu korelaciju sa skalom u cjelini, dobivena je pouzdanost od 0.72 i za ovu skalu. Analiza glavnih komponenti pokazala je da su interpretabilno trofaktorsko i četvorofaktorsko rješenje. Četvorofaktorsko rješenje je objašnjavalo 30.6% ukupne varijance. Visoka zasićenja na prvom faktoru su utvrđena za ajteme s podskala *Avanturizma* i *Fleksibilnosti*. Većina ajtema s podskala *Ekstroverzije* i *Orijentacije prema akciji* grupirala se na drugom faktoru. Treći faktor su činili ajtemi sa skale *Emocionalne stabilnosti*, a na četvrtom su se grupirali ajtemi s podskala *Otvorenost uma* i *Kulturna empatija*. Trofaktorsko rješenje je objašnjavalo 26.4% varijance, pri čemu su se prva dva faktora, iz četvorofaktorskog rješenja, spojila u jedan.

Na osnovu rezultata faktorske analize, interkorelacija podskala i teorijskog razmatranja, autori Multikulturalnog inventara ličnosti su odlučili da spoje u jednu podskale *Avanturizma* i *Fleksibilnosti* (nova podskala je dobila ime *Fleksibilnost*), podskale *Ekstroverzije* i *Orijentacije prema akciji* (nova podskala je nazvana *Socijalna inicijativa*), kao i skale *Kulturne empatije* i *Otvorenosti uma* (nova podskala je dobila ime *Otvorenost*). Podskala *Emocionalne stabilnosti* je zadržala svoju originalnu formu. Koeficijent pouzdanosti (Kronbahova alfa) za nove podskale je imao raspon od 0.75 do 0.90, a korelacija između testa i retesta kretala se u rasponu od 0.75 do 0.87. Konstrukt validnost nove verzije Multikulturalnog inventara ličnosti (MPQ) podržavaju i značajne korelacije sa NEO-PI-R upitnikom ličnosti i instrumentima koji mjere potrebu za promjenom i rigidnost.

Multikulturalni inventar ličnosti je uspoređivan s drugim instrumentima za mjerenje individualnih razlika u interkulturalnoj interakciji (pogledati Matsumoto & Hwang, 2013; Petrović, 2014). Može se reći da Multikulturalni inventar ličnosti (MPQ) pripada u red dobro validiranih instrumenata. To potvrđuje i analiza koju su proveli Matsumoto i Hwangova, prema kojoj ovaj instrument zadovoljava devet od deset kriterija provjere ekološke valjanosti (Matsumoto & Hwang, 2013). Trenutno se smatra da su, u psihometrijskom smislu, najrobusnije „mjere“ multikulturalne ličnosti upravo ova verzija MPQ-a (91 stavka, pet faktora) ponikla na tlu Europe (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000, 2001) i nedavno adaptirana verzija ovog instrumenta u SAD (Ponterotto et al., 2007). Kako ističe Ponterotto (Ponterotto, 2008, str. 134), MPQ skala je do sada bila dostupna sljedećim jezicima: nizozemskom (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2001), talijanskom (Leone, et al., 2004), britanskom engleskom (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2002) i američkom engleskom (Ponterotto et al., 2007). Osnovna namjera ovog rada je da je učini-mo dostupnom i za istraživanja na srpskom jeziku.

Prikaz istraživanja

Procedura

Osnovni cilj ovog istraživanja je da se ispituju psihometrijska svojstva Multikulturalnog inventara ličnosti (MPQ) adaptiranog za srpsko govorno područje. Nakon što je od autora dobivena verzija instrumenta na engleskom jeziku, kao i njihovo odobrenje za ovaj pothvat, uslijedio je proces prevođenja na srpski jezik. Tri nezavisna stručnjaka – diplomirani i iskusni anglisti – sudjelovali su u prevođenju izvornog upitnika s engleskog na srpski jezik. Kada je dostignuta zadovoljavajuća intersubjektivna suglasnost oko prijevoda između nezavisnih procjenjivača, bilingvalni stručnjak kome je engleski materinski jezik pre-veo je instrument „unazad“ (sa srpskog na engleski). Nakon toga su dva nezavisna procjenjivača uspore-dila izvornu verziju na engleskom jeziku s novona-stalom duplo-prevedenom verzijom upitnika i inter-subjektivna suglasnost je ostvarena u 89% slučajeva, odnosno za 81 stavki od ukupno 91. Za one stavke kod kojih prijevod nije bio jednoznačan, konstru-irane su paralelne verzije i tih deset stavki je doda-

no u inventar, pa se prvobitna srpska verzija MPQ-a sastojala iz 101 stavke. Zadržane su one verzije prijevoda paralelnih stavki koje su imale bolju korelaciju sa subskalom u cjelini (pogledati prilog 1). Na taj način se finalna srpska verzija MPQ-a, kao i originalni instrument, sastojala iz 91 stavke, kojima je ispitivano pet dimenzija multikulturalne efikasnosti.

Uzorak

U istraživanju je sudjelovalo 329 ispitanika; od tog broja ukupno 89.5% su bili studenti nastavničkih fakulteta s tri fakulteta u centralnoj i zapadnoj Srbiji (Učiteljski fakultet Užice, Fakultet pedagoških nauka u Jagodini i Fakultet tehničkih nauka u Čačku), dok su 10.5% činili studenti nenastavničkih profila s Fakulteta tehničkih nauka u Čačku. U poduzorku studenata budućih nastavnika 66.5% ispitanika se obrazuje za rad u osnovnim školama, dok budući odgojitelji u predškolskim ustanovama čine 23,5% ovog poduzorka. Struktura uzorka po spolu odgovara općoj tendenciji veće zastupljenosti ženske populacije u nastavničkoj profesiji, pa tako 76.5% ispitanika čine pripadnice ženskog spola, dok 23.5% čine muškarci. Prosječna dob ispitanika je 21 godina. Što se tiče nacionalne pripadnosti, 97% ispitanika su srpske, 2% bosanske i 1% romske i makedonske nacionalnosti.

Instrument

Revidirana verzija Multikulturalnog inventara ličnosti na srpskom jeziku (MPQ) sastoji se od 91 stavke i pet subskala kojima se ispituju sljedeći konstrukti:

- Kulturalna empatija – sposobnost identifikacije s osjećajima i iskustvima drugih ljudi, odnosno sposobnost jasnog pokazivanja interesa za pripadnike drugih kultura, kao i sposobnost opažanja i reflektiranja tuđih misli, osjećaja i iskustava (18 stavki);
- Otvorenost – kapacitet za otvoren stav bez predrasuda prema članovima vanjske grupe i prema različitim kulturnim normama i vrijednostima (18 stavki);
- Socijalna inicijativa – odnosi se na tendenciju osobe da socijalnim situacijama pristupaju proaktivno i na stupanj u kome osoba lako stupa u interakciju s pripadnicima drugih kultura i sklapa prijateljstva u kulturnim grupama izvan svoje (17 stavki);

- Emocionalna stabilnost – kapacitet osobe da ostane smirena u stresnim situacijama nasuprot tendencije da iskaže jake emotivne reakcije u stresnim okolnostima (20 stavki);
- Fleksibilnost – ova skala se odnosi na sposobnost osobe da prilagodi svoje ponašanje u skladu sa zahtjevima nove i nepoznate situacije (18 stavki); Ispitanici su davali odgovore na petostupanj-skoj skali Likertovog tipa, gdje je „1” označavalo potpuno neslaganje, a „5” potpuno slaganje s iskazom. Za popunjavanje upitnika potrebno je otprilike 20 minuta.

Rezultati

Analiza deskriptivnih statističkih pokazatelja ukazala je da su najviše srednje vrijednosti dobivene za skalu *Kulturalne empatije*, dok skala *Fleksibilnosti* ima najniže srednje vrijednosti. Kao što pokazuje tablica 1, aritmetička sredina na svim skalama pre-

lazi srednju vrijednost skale. Najveći opseg raspršenja odgovora ima skala *Otvorenosti*, dok je najniže variranje odgovora na skalama *Fleksibilnost* i *Kulturalna empatija*.

Kronbahova Alfa za cijelu skalu iznosi 0,91, što ukazuje na visoku pouzdanost instrumenta. Unutrašnja konzistentnost skala *Kulturalne empatije*, *Otvorenosti*, *Socijalne inicijative* i *Emocionalne stabilnosti* je visoka sa vrijednostima Alfa koeficijentom od 0.80 i više, dok je pouzdanost skale *Fleksibilnosti* bila nešto skromnija, na nivou 0.63 (tablica 2).

U cilju provjere međusobne povezanosti skala, izračunati su koeficijenti interkorelacija (tablica 2). Većina dobivenih korelacija su statistički značajne na nivou značajnosti 0.01, izuzev korelacije *Kulturalne empatije* i *Fleksibilnosti* koje su značajne na nivou 0.05 i korelacije skala *Kulturalna empatija* i *Emocionalne stabilnosti* koja se jedina nije pokazala statistički značajnom. Korelacija skala *Emocionalne stabilnosti* i *Fleksibilnosti* s preostalim skalama je

TABLICA 1 DESKRIPTIVNI STATISTIČKI POKAZATELJI MPQ SKALA (N = 329)

	M	SD	Min	Max	Range	Missing values (%)
Kulturalna empatija	3.79	0.48	2.61	5.00	2.39	5.8
Otvorenost	3.45	0.54	1.56	4.94	3.39	9.2
Socijalna inicijativa	3.46	0.53	1.47	4.71	3.24	9.4
Emocionalna stabilnost	3.18	0.49	1.30	4.40	3.10	8.8
Fleksibilnost	3.22	0.38	2.17	4.56	2.39	8.5

TABLICA 2 POUZDANOST I INTER-KORELACIJE MPQ SKALA (N = 329)

	1	2	3	4	5
1. Kulturalna empatija (18 stavki)	0.84	0.698**	0.481**	0.103	0.141*
2. Otvorenost (18 stavki)	0.85	–	0.626**	0.205**	0.275**
3. Socijalna inicijativa (17 stavki)	0.83		–	0.367**	0.327**
4. Emocionalna stabilnost (20 stavki)	0.80			–	0.216**
5. Fleksibilnost (18 stavki)	0.63				–
MPQ skala (91 stavka)	0.91				

** korelacija značajna na nivou značajnosti 0.01

* korelacija značajna na nivou značajnosti 0.05

umjerena do niska (r između 0.37 i 0.20), što ukazuje na to da se one mogu smatrati relativno nezavisnim dimenzijama. Najviše korelacije, preko 0.60, utvrđene su između skala *Kulturalne empatije* i *Otvorenosti* ($r=0.70$), kao i između *Otvorenosti* i *Socijalne inicijative* ($r=0.67$). Značajna umjerena korelaciju utvrđena je i između skala *Kulturalne empatije* i *Socijalne inicijative* ($r=0.48$).

Provedena je i faktorska analiza. Vrijednosti Kaiser-Meyer-Olkin koeficijenta od 0,80 i Bartleov test značajan na nivou značajnosti 0.001, ukazuju na opravdanost faktorske analize. Analiza glavnih komponenti (s Oblimin rotacijom) rezultirala je u četvorofaktorskim rješenjem koje je objašnjavalo 33,4 % varijance. Analizirajući matricu faktorskih rješenja, stavke su se grupirale na sljedeći način: na prvom faktoru visoka zasićenja su pronađena na skalama *Socijalne inicijative*, ali su i stavke *Otvorenosti* bile jako učestale na ovom faktoru; većina stavki skale *Emocionalne stabilnosti* zasićuju drugi faktor, čineći ovaj faktor najmanje zasićen stavkama drugih skala (samo dvije); na trećem faktoru su ravnomjerno raspodijeljene stavke skala *Otvorenosti* i *Kulturalne empatije*, dok se četvrti faktor u najvećoj mjeri sastojao od stavki *Fleksibilnosti*.

Diskusija

Kao što rezultati pokazuju, revidirana verzija Multikulturalnog inventara ličnosti za srpsko govorno područje ima dobre koeficijente pouzdanosti (na nivou cijele skale koeficijent pouzdanosti iznosi 0.91, dok promatrano pojedinačno, četiri od pet subskala pokazuju visoke Alfa koeficijente, preko 0.80). Nalazi su u skladu sa postojećim validacijskim studijama (Van der Zee and Van Oudenhoven, 2001; Ponterotto, 2007) i predstavljaju dobru osnovu za daljnje korištenje ovog instrumenta u našoj regiji.

Kada je u pitanju struktura dimenzija koje leže u osnovi multikulturalne ličnosti, istraživanje koje su proveli Leone i suradnici na talijanskom i nizozemskom uzorku studenata potvrdilo je petofaktorsku strukturu ovog instrumenta (Leone, et al., 2004). S druge strane, neka novija istraživanja ukazuju na trofaktorsku strukturu Multikulturalnog inventara ličnosti (Van der Zee et al., 2004; Ponterotto et al., 2007), dok se u istraživanju provedenom u Srbiji,

kao najinterpretativnije, izdvojilo četvorofaktorsko rješenje (Petrović & Vučetić, 2014).

U istraživanju koje je predstavljeno u ovom radu najveći postotak varijance objašnjava četvorofaktorsko rješenje. Faktori *Emocionalne stabilnosti* i *Fleksibilnosti* su se pokazali kao relativno nezavisni, dok se *Otvorenost* djelomično „miješa” s faktorom *Socijalne inicijative*, a dijelom s *Kulturalnom empatijom*. Ako bismo se doslovno držali statistike, mogli bismo zaključiti da rezultati našeg istraživanja pokazuju da je struktura MPQ-a od četiri faktora najprimjerenija. Ipak, iz teorijske perspektive, slažemo se s mišljenjem nizozemskih autora da *Kulturalna empatija* i *Otvorenost* trebaju ostati odvojeni faktori, jer se čini da i jedan i drugi predstavljaju „one dimenzije multikulturalne ličnosti koje su najspecifičnije povezane s uspjehom zaposlenih u internacionalnom kontekstu u odnosu prema pokazateljima uspjeha uopće, te da je važno zadržati odvojene mjere za obje dimenzije” (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2001, str. 285). Sposobnost empatije s drugima je svakako povezana s otvorenošću osobe za nova iskustva i interakciju s ljudima različitog kulturnog podrijetla, ali su to, ipak, različiti koncepti i smatramo da je informativnije zadržati ih i ispitivati kao takve. Uz navedene teorijske argumente, neke od validacijskih studija pokazuju da se *Kulturalna empatija* i *Otvorenost* uma mogu smatrati odvojenim faktorima (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2001; 2002).

Mogućnosti primjene MPQ-a u obrazovnom kontekstu

Izvorno, MPQ je nastao kao instrument za ispitivanje multikulturalne efikasnosti sa ciljem da bude od koristi u selekciji zaposlenih u internacionalnim poduzećima. Osim njegove primjene kao sredstva za profesionalnu selekciju i kao dijagnostičkog oruđa za procjenjivanje potreba obuke zaposlenih, smatramo da se upotreba MPQ-a u obrazovnom kontekstu može, također, pokazati kao vrijedan pothvat. Neki pokušaji su već učinjeni u tom pravcu, pa je tako ovaj instrument korišten u istraživanjima u kojima je procjenjivana multikulturalna efikasnost studenata (Margavio et al., 2005), kao i za predviđanje prilagođavanja internacionalnih studenata u odnosu prema

„domaćim” studentima (Van Oudenhoven & Van der Zee, 2002). U studiji koja se bavila ispitivanjem povezanosti interkulturalne efikasnosti nastavnika jezika i onih koji uče strani jezik (Young, & Sachdev, 2007), dobiven je nalaz da skala *Kulturne empatije* u velikoj mjeri predviđa sposobnost učenja stranog jezika i postignuće u učenju jezika. Kao dobri prediktori pokazale su se i dimenzije *Otvorenosti*, *Fleksibilnosti* i, u izvjesnoj mjeri, *Socijalne inicijative*. Ove tri skale, također, predviđaju samoprocjene nastavnika po pitanju vlastitih vještina podučavanja jezika (Young & Sachdev, 2007).

Za osiguranje kvalitetnog obrazovanja za sve učenike neophodno je da iskusni nastavnici, kao i budući nastavnici (studenti nastavničkih fakulteta), posjeduju čitav niz kompetencija (Banks, 1999; Gay 2010). Među njima se svako nalazi i multikulturalna efikasnost jer veliki broj nastavnika danas radi u multikulturalnim odjelima. Također, ova kompetencija je važna i zbog toga što nastavnici trebaju pripremiti učenike za život u suvremenom društvu koje obilježava globalizacija i sve veća heterogenost. Zbog toga je selekcija studenata nastavničkih fakulteta još jedno potencijalno područje primjene MPQ-a u obrazovnom kontekstu.

Specifično područje primjene MPQ-a predstavlja oblast školskog savjetovanja. Kako ističu Ponterotto

et al. (2008), iako multikulturalna ličnost predstavlja relativno nov konstrukt u savjetovanju, već postoji značajna empirijska podrška u nalazima koji povezuju dimenzije multikulturalne ličnosti s bitnim akademskim i socijalnim varijablama, kao i varijablama značajnim za napredak u karijeri. U nedavnom pregledu istraživanja u kojima je korišten MPQ (Ponterotto, 2008), petnaest identificiranih empirijskih studija bavile su se korelatima MPQ dimenzija na uzorcima srednjoškolaca, studenata i odraslih u Sjedinjenim Američkim Državama, Europi i Aziji. Kako autori ističu, nalazi ukazuju na to da različiti MPQ faktori predviđaju značajan dio varijance u mnoštvu kriterijskih varijabli značajnih za rad savjetnika u srednjim školama, fakultetima, korporacijama, i zajednice u cjelini (Ponterotto et al., 2008).

Zaključak

Prve provjere psihometrijskih svojstava srpske verzije MPQ-a pružaju ohrabrujuće nalaze, jer se, rezultati u velikoj mjeri podudaraju s psihometrijskim pokazateljima dobivenim u dosadašnjim validacijskim istraživanjima. Ovi empirijski nalazi, kao i mogućnost primjene u području obrazovanja, „preporučuju” ovaj instrument za daljnju standardizaciju i upotrebu u našoj regiji.

Literatura

- Banks, J.A. (1999). *An Introduction to Multicultural Education* (drugo izdanje). Boston: Allyn and Bacon.
- Hammer, M. R., Bennett, M. J., & Wiseman, R. (2003). Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory. *International Journal of Intercultural Relations*, 27, 421-443.
- Gay, G. (2010). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. Teachers College Press.
- Kealey, D. J., & Protheroe, D. R. (1996). The Effectiveness of Cross-Cultural Training for Expatriates: An Assessment of the Literature on the Issue. *International Journal of Intercultural Relations*, 20(2), 141-165
- Kealey, D. J., & Ruben, B. D. (1983). Cross-cultural personnel selection: criteria, issues and methods. In D. Landis & R. Brislin (Eds.), *Handbook of intercultural training* (Vol. 1, pp. 155-175). New York: Pergamon Press.
- Leone L., Van der Zee, K.I., Van Oudenhoven, J.P., Perugini, M. & Ercolani, A.P. (2004). The cross-cultural generalizability and validity of the Multicultural Personality Questionnaire, *Personality and Individual Differences*, 38, 1449-1462.
- Margavio, T., Hignite, M., Moses, D., & Margavio, G.W. (2005). Multicultural Effectiveness Assessment of Students in IS Courses, *Journal of Information Systems Education*, 16(4), 421-428.
- Matsumoto, D., & Hwang, H. C. (2013). Assessing cross-cultural competence: a review of availa-

- ble tests. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(6), 849–873.
- Matsumoto, D., Yoo, S. H., & LeRoux, J. A. (2007). Emotion and intercultural communication. In H. Kotthoff & H. Spencer-Oatley (Eds.), *Handbook of applied linguistics*, Vol. 7: Intercultural communication. (pp. 77–98). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Petrović, D. (2014) *Interkulturalna interakcija i razvoj interkulturalne osetljivosti*. Beograd: Institut za psihologiju i Centar za primenjenu psihologiju.
- Ponterotto, J. G. (2008). Theoretical and empirical advances in multicultural counseling. In S. D. Brown & R.W. Lent (Eds.), *Handbook of counseling psychology* (4th ed., pp. 121-140). Hoboken, NJ: Wiley.
- Ponterotto, J. G., Costa-Wofford, C. I., Brobst, K. E., Spelliscy, D., Kacanski, J. M., Scheinholtz, J., & Martines, D. (2007). Multicultural personality dispositions and psychological well-being. *Journal of Social Psychology*, 147, 119-135.
- Ponterotto, J.G., Mendelowitz, D.E. & Collaballetta, E.A. (2008). Promoting Multicultural Personality Development: A Strengths – Based, Positive Psychology Worldview for Schools, *Professional School Counseling*, 12(2), 93-99.
- Spitzberg, B. H., & Changnon, G. (2009). Conceptualizing intercultural competence. In D.K. Dardorff (Ed.), *The Sage handbook of intercultural competence* (pp. 2-52). Thousand Oakes, CA: Sage Publications, Inc.
- Van der Zee, K. I. & Van Oudenhoven, J.P. (2000). The Multicultural Personality Questionnaire: A Multidimensional Instrument of Multicultural Effectiveness, *European Journal of Personality*, 14, 291-309.
- Van der Zee, K. I., & Brinkmann, V. (2004). Construct validity evidence for the Intercultural Readiness Check against the Multicultural Personality Questionnaire. *International Journal of Selection and Assessment*, 12, 285–290.
- Van der Zee, K. I., & Van Oudenhoven, J. P. (2001). The multicultural personality questionnaire: Reliability and validity of self- and other ratings of multicultural effectiveness, *Journal of Research in Personality*, 35, 278–288.
- Van der Zee, K. I., & Van Oudenhoven, J. P., & de Grijs, E. (2004). Personality, threat, and cognitive and emotional reactions to stressful intercultural situations. *Journal of Personality*, 72, 1069–1096.
- Van der Zee, K. I., Zaal, J. N., Piekstra, J. (2003). Validation of the Multicultural Personality Questionnaire in the context of personnel selection. *European Journal of Personality*, 17, 77–100.
- Van Oudenhoven, J. P., & Van der Zee, K. I. (2002). Predicting multicultural effectiveness of international students: The multicultural personality questionnaire, *International Journal of Intercultural Relations*, 26, 679–694.
- Vulpe, T., Kealey, D., Protheroe, D., & MacDonald, D. (2001). *A profile of the interculturally effective person*. Hull, Quebec: Centre for Intercultural Learning.
- Young, T. & Sachdev, I. (2007). The Multicultural Personality Questionnaire and Language Teacher and Learner Effectiveness, Annual meeting of the International Communication Association, TBA, San Francisco, CA.

PRILOG 1 PARALELNE VERZIJE STAVKI KOD KOJIH PRIJEVOD NIJE BIO JEDNOZNAČAN I NJIHOVE KORELACIJU SA SKALOM U CJELINI

	Redni broj stavke	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Volim aktivan odmor	1	.922
Volim manje komforne odmore.	92	.920
Razumijem osjećaje drugih ljudi.	8	.920
Suosjećam s drugim ljudima.	93	.920
Fasciniran/na sam mišljenjima drugih ljudi.	13	.920
Zanimaju me mišljenja drugih ljudi.	94	.920
Pribran/na sam u kritičnim situacijama.	23	.921
Ostajem smiren/a kada krene po zlu.	95	.920
Dugo mi treba da se pokrenem.	26	.920
Teško započinjem neki posao.	96	.921
Obično sačekam i procijenim situaciju.	41	.924
Ne reagiram nepromišljeno.	97	.921
Teško procjenjujem međuljudske odnose.	46	.921
Loše procjenjujem međuljudske odnose.	98	.921
U stanju sam izraziti ono što drugi ljudi misle.	64	.920
Sposoban/a sam govoriti u ime drugih ljudi.	99	.920
Svoju kulturu mogu sagledati iz različitih kutova.	77	.920
Objektivno sagledavam vlastitu kulturu.	100	.920
Djelujem opuštajuće na druge.	82	.920
Drugi se osjećaju opušteno u mom društvu.	101	.920